

Γελάει δυνατά, χαμογελάει με νοσταλγία, μου αφηγείται χαρούμενη οικογενειακές ιστορίες, αποκαλεί τη γιαγιά της Αντιγόνη, μιλάει για τη «Θεία Λένα των παιδιών». Ξεφυλλίζει το αρχείο με τις συνεντεύξεις της γιαγιάς της, σταματάει σε μια στο περιόδο «Γυναίκα», που είχε πει στην **Αλική Ξένου**, το να ζεις με τα παιδιά είναι ο μόνος τρόπος να κρατήσεις τα νιάτα σου. «Δεν είναι πολύ ωραίο αυτό που είπες;» σχολιάζει. Είμαστε στο σπίτι της, είναι Κυριακή απόγευμα, βρέχει. Μέσα στις πυρετώδεις ετοιμασίες της έκθεσης «**Αγαπημένη Θεία Λένα**» για τη ζωή και το έργο της Αντιγόνης Μεταξά, της γυναίκας που μεγάλωσε γενιές και γενιές, στο **Μουσείο Μπενάκη**, η Μαρία Ηλιού έχει βρει χρόνο να με συναντήσει κι έχει τόση ενέργεια, που της παίρνει την όποια κούραση. Το διαμέρισμα αυτό στον Λυκαβηττό δεν είναι η βάση της, αφού η χαρισματική σκηνοθέτρια ζει μόνιμα στη Νέα Υόρκη και βρίσκεται διαρκώς στο μεταίχμιο μεταξύ Ελλάδας και Αμερικής. Μου προσφέρει εσπρέσο και μανταρίνια, καθόμαστε στο γραφείο της και η Θεία Λένα είναι παντού. Σε σκόρπια χαρτιά, σε σημειώσεις, δημοσιεύματα, αρχείο και φωτογραφίες. Μέχρι να γίνει ο καφές χαζεύω τη βιβλιοθήκη, είναι γεμάτη βιβλία που φαίνονται βαριά και σοβαρά, ενώ όσο παρατηρώ το χώρο, καταλαβαίνω ότι ανήκει σε ανθρώπους που έχουν διαβάσει πολύ και νιώθουν ωραία στην αταξία της μελέτης και της μόνιμης μετακίνησης.

Η αγαπημένη γιαγιά

«Ήμουν πολύ δεμένη με τη γιαγιά μου, γιατί ο μπαμπάς μου πέθανε ξαφνικά από την καρδιά του όταν ήμουν μικρή κι εκείνη ήρθε να ζήσει μαζί» ξεκινάει να αφηγείται. «Όταν ήμουν 12 χρονών μου είπε μια μέρα "γράφεις ωραία και θα κάνεις πολύ ωραία πράγματα στη ζωή σου, ίσως κάτι που έχει σχέση με την αφήγηση, κι αφού θα έχεις προχωρήσει και θα έχεις κάνει αυτά που θέλεις, μην ξεχάσεις τα βιβλία μου, υποσχέσου μου ότι θα τα ξαναβγάλεις!". Κι εγώ της είχα σκάσει δυο φιλιό και της είχα πει "το υποσχομαι". Έπρεπε λοιπόν οπωσδήποτε να την τιμήσω με αυτό το μεγάλο αφιέρωμα, αν και θα το έκανα έτσι κι αλλιώς.

Τότε δεν είχα συνείδηση του ποια ήταν η γιαγιά μου. Καταλάβαινα στο περίπου τι συνέβαινε, αλλά δεν το αντιλαμβανόμουν γιατί ήταν σαν δεύτερη μάνα για μένα, τόσο οικεία. Κάθε βράδυ μου διάβαζε κι ένα παραμύθι απαραίτητως. Είχα όμως συνείδηση του δημιουργικού κομματιού, γιατί με έπαιρνε στις εκπομπές της να λέω τραγούδια, ιστοριούλες, πηγαίναμε επίσης οι τρεις γυναίκες και σφραγιζαμε τα βιβλία της στα υπόγεια της Ατλαντίδας για να μην υπάρχουν κλεψίτυπα. Αυτό ήταν πολύ αστειό, η μία 12, η άλλη 35 και η άλλη 50 τόσο, μας γύρναγαν τις σελίδες κι εμείς σφραγιζαμε. Θυμάμαι επίσης που έγραφαν την εγκυκλοπαίδεια και με έβαζαν να αντιγράψω λήμματα και ήταν σπαρμένο όλο το σπίτι με τις σελίδες των βιβλίων. Θυμάμαι και τον παππού μου, που μ' έπαιρνε μαζί του τα απογεύματα να κάνω ήχους στο θέατρο prima vista. Χτυπούσα τα χέρια μου στο νερό, είχα ένα κουδουνάκι ή κουνούσα κλαδιά. Μάλλον από τότε μου έχει μείνει κουσούρι και δουλεύω πάρα πολύ τον ήχο στις ταινίες μου.

Τη θυμάμαι πολύ καλά την Αντιγόνη. Είχε μέσα της τη χαρά της ζωής και πολλή αισιοδοξία. Ο Καραντώνης σε ένα κείμενό του λέει ότι κανείς θα φανταζόταν μία γυναίκα σκυμμένη πάνω στα χαρτιά και τα βιβλία της, αλλά δεν ήταν έτσι. Δούλευε πάρα πολύ, αλλά με την ίδια χαρά που έφτιαχνε τις εκπομπές της, έκανε φοβερές γιορτές για τους δικούς της, έβρισκε χρόνο για τους αγαπημένους της και ήταν παρούσα. Χρησιμοποιούσε πολύ τη φαντασία στη ζωή της και είχε το χάρισμα να μετατρέπει το αρνητικό σε θετικό. Θυμάμαι μια Καθαρά Δευτέρα, όταν ήμουν 8 χρονών, ήμουν στο σπίτι των παππούδων μου, γιατί η μητέρα μου έλειπε στο εξωτερικό και μείναμε οι τρεις μας να αμολήσουμε το χαρταετό. Τότε δεν ήταν έτοιμος, τον φτιάναμε μόνοι μας και ασχολούμασταν ένα μήνα, αλλά εκείνη τη μέρα άρχισε να βρέχει και με έπιασε απελπισία. Έρχεται τότε η Αντιγόνη και μου λέει "τι είναι αυτά; Κλαις; Είναι καταπληκτικό αυτό που συμβαίνει". Ξαφνιάζομαι εγώ και μου λέει "είναι φοβερό γιατί δεν έχουμε κάνει ποτέ πικνίκ στο σαλόνι", κι έστρωσε ένα τεράστιο τραπέζι στο σαλόνι, φάγαμε, είπαμε ιστορίες... Αυτό που είμαι το χρωστάω στους γονείς μου και τους παππούδες μου, γιατί δεν κατέπνιξαν τη φαντασία που είχα από μικρή και μου έμαθαν από νωρίς να ζω με έναν τρόπο δημιουργικό.

Το βήμα της ήταν γρήγορο, και παρόλο που ήταν μικρόσωμη, είχε μια ορμή. Ήταν πολύ γεμάτη από τη ζωή, με πολλές φιλίες, πολύ στενός φίλος της ήταν ο **Μάνος Κατράκης**, συμμετείχε σε εκπομπές κρυφά, ο **Θεοδωράκης** είχε επίσης γράψει μουσική για τα τραγούδια της. Είχε και υποστήριξη από το σύζυγο και την οικογένειά της, ήταν πολύ δεμένοι. Δεν τη θυμάμαι ποτέ να έχει θυμώσει, παρόλο που στα 30 χρόνια παρουσίας της στη ραδιοφωνία την κυνήγησαν πολλοί, λόγω της εναλλαγής κυβερνήσεων. Τη θυμάμαι βέβαια να γυρνάει κάποιες φορές πολύ στεναχωρημένη και κλαμένη από τη ραδιοφωνία.

Το κουτί

Μια Πρωτομαγιά, πριν από δύο χρόνια, σε μια πολύ χαρούμενη οικογενειακή στιγμή, λέω θα το σπάσω αυτό το "κουτί" να δω τι στο καλό κρύβεται εκεί μέσα. Στο εξοχικό μας στην Κινέττα, υπήρχε στην πρώην κρεβατοκάμαρα της Αντιγόνης ένα κλειδωμένο ξύλινο κουτάκι. Το κλειδί είχε χαθεί εδώ και χρόνια κι ενώ όλοι θέλαμε πολύ να το ανοίξουμε, το αφήναμε διαρκώς για αργότερα πιστεύοντας ότι κρύβει ερωτική αλληλογραφία. Όταν το άνοιξα βρήκα μέσα τις παλιές της φωτογραφίες, που νομίζω ότι η ίδια είχε βάλει εκεί. Αυτό ήταν το έναυσμα για τη δημιουργία της έκθεσης και του ντοκιμαντέρ. Όταν είδα το υλικό είπα "τώρα μπορούμε να το κάνουμε", μόλις είχαν εξαντληθεί και τα βιβλία της και ήταν η κατάλληλη στιγμή και για τις δύο νέες εκδόσεις, την "Ήθρα του Παιδιού" (Εκδόσεις Παπαδόπουλος) και το "Άκουσέ με, Μαρία μου" (Εκδόσεις Πατάκη).

Αχ και να γνωρίζαμε αλήθεια τη Θεία Λένα

Νομίζω ότι ο περισσότερος κόσμος ξέρει απλώς τη Θεία Λένα των παραμυθιών, της κυρίας που τραγουδούσε για μικρά παιδιά. Ο στόχος της έκθεσης είναι να την τοποθετήσει ξανά στη μνήμη

μας με έναν άλλο τρόπο. Ήταν μια γυναίκα που ασχολήθηκε με την εκπαίδευση πάρα πολύ σοβαρά, δεν έκανε απλώς εκπομπές, αλλά παρουσίασε την παγκόσμια λογοτεχνία στο θέατρο και το ραδιόφωνο και χρησιμοποίησε όλα τα μέσα για το παιδαγωγικό της έργο. Αφηγήθηκε την Ιλιάδα και την Οδύσσεια, με ηθοποιούς του Εθνικού, όπως τον **Α. Βεάκη** (σενάριο Γ. Λιγνάδη & μουσική Λεβίδου), εξέδωσε πάνω από 50 βιβλία, συγχρόνως είχε και τη διεύθυνση των εκδόσεων Αλικιώτη (μεταξύ των 250 βιβλίων ξεχωρίζει ο Μόμπυ Ντικ με έργο του Μαλάμου στο εξώφυλλο).

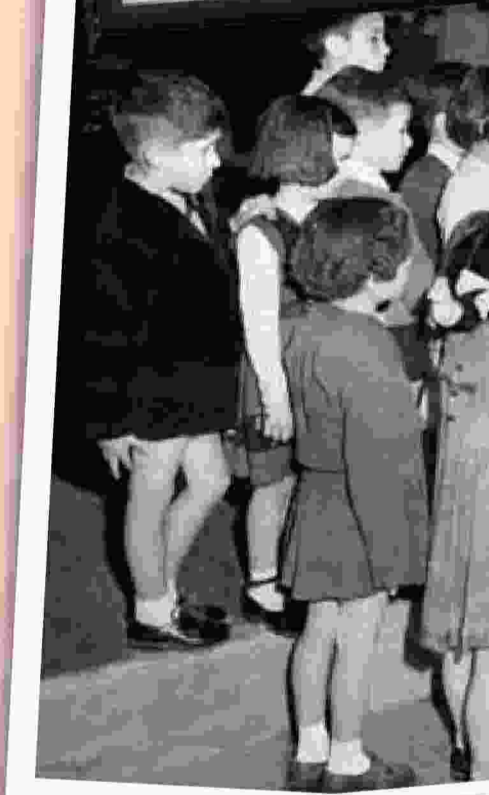
Όπως παρατήρησε εύστοχα ο ιστορικός σύμβουλος της έκθεσης, **Αλέξανδρος Κιτροφύφ**, η Θεία Λένα είναι η μόνη που ενώνει τα παιδιά σε μία δεκαετία που η Ελλάδα είναι διχασμένη. Αυτό που κάνει η Θεία Λένα, η οποία ήταν κεντρικά και είχε φίλους σε όλη την γκάμα, ήταν να αντιμετωπίζει τα παιδιά ως ενήλικες και να τους γνωρίζει ένα τόξο από δυνατότητες, χωρίς να προσπαθεί να τα κατευθύνει κάπου. Την περίοδο της Κατοχής, οι Γερμανοί λογόκριναν τα πάντα, αλλά όχι τις παιδικές εκπομπές κι έτσι η Θεία Λένα με ένα μικρόφωνο κατάφερε να μεταδίδει νοήματα που ήταν εναντίον τους, ενώ δημιουργούσε στα παιδιά αισθήματα περηφάνειας για τον πολιτισμό και την ταυτότητά τους μέσα σε ένα πολύ σκοτεινό περιβάλλον, χτίζοντας πολιτιστική ταυτότητα. Είχε οργανώσει τότε και τον πρώτο πανελλήνιο διαγωνισμό ζωγραφικής για παιδιά, μαζί με τον ζωγράφο **Σπύρο Βασιλείου**, τον μπαρμπα-Σπύρο των παιδιών. Το έπαθλο ήταν το πιάτο του σουσιτίου (το λέω κι ανατριχιάζω), στο οποίο ο μπαρμπα-Σπύρος είχε ζωγραφίσει την ελληνική σημαία με ένα λουλουδάκι και το όνομα του νικητή. Βρήκαμε μάλιστα αυτό το πιάτο. Το είχε κερδίσει ο ιστορικός της ραδιοφωνίας **Γιώργος Χατζιδάκης**, που συμμετείχε και στο ντοκιμαντέρ.

Στο ντοκιμαντέρ εκτός από φωτογραφίες και ομιλίες σπουδαίων ανθρώπων που έβλεπαν τις εκπομπές της Θείας Λένας ή την είχαν γνωρίσει από κοντά, προβάλλεται και σπάνιο υλικό από φιλμ super 8, που γύρναγε η μητέρα μου (η Λήδα Κρονητρά), με προσωπικές στιγμές της οικογένειας. Κάνοντας την έκθεση και την ταινία, θέλαμε τα βιβλία της να φτάσουν πάλι στα μικρά παιδιά. Τη στιγμή που διδασκόταν η καθαρεύουσα, εκείνη έγραφε σε μία πολύ ωραία δημοτική με εξαιρετικά ελληνικά. Με την επανέκδοση των δύο βιβλίων της δίνεται η ευκαιρία να προσφέρουμε κάτι στο παρόν και στο μέλλον, αναλογιζόμενοι την παιδεία των παιδιών μας. Αξίζει να μεταδοθούν οι αρχές και οι αξίες που πρέσβευε για τη χαρά της προσφοράς, την αξία της φιλίας, την εντιμότητα να είσαι ο εαυτός σου...»

Αποκαιρετώντας την κ. Ηλιού, τη ρωτώ πώς προέκυψε το ψευδώνυμο «Θεία Λένα» για να μάθω ότι εμπνευστής ήταν ο **Γρηγόριος Ξενόπουλος**. «Ήταν "Διαπλασόπουλος" (σ.σ. φανατική αναγνώστρια του περιοδικού «Η Διάπλαση των Παιδιών» που εξέδιδε ο Ξενόπουλος από το 1941), τον θαύμαζε πάρα πολύ. Εκείνος υπέγραφε "Φαίδων" κι εκείνη σκέφτηκε να βρει ένα ψευδώνυμο, που να ήταν πιο οικείο στα παιδιά. Τον άνδρα της τον έλεγαν Κώστα, οπότε σκέφτηκε ότι με το "Θεία Λένα" θα γιόρταζαν και μαζί». **Δ**

Η Αντιγόνη διάβαζε από πολύ μικρή γι' αυτό ποζάρει με ένα βιβλίο.

Η Μαρία Ηλιού σε νηπιακή ηλικία μαζί με τη γιαγιά της και τον παππού της στο εξοχικό τους στην Κινέττα.

Καλημέρα σας, παιδιά!

Η Θεία Λένα μάς έλεγε πάντα ιστορίες. Ώρα να ακούσουμε μία για εκείνη από την εγγονή της και σκηνοθέτρια **Μαρία Ηλιού**.

Της ΗΡΩΣ ΠΑΡΤΣΑΚΟΥΛΑΚΗ

Η μικρή Αντιγόνη, 1η σειρά 4η από αριστερά, όταν αρνήθηκε να φορέσει γυναικεία στολή και ντύθηκε τσολιάς.

INFO: Αγαπημένη Θεία Λένα, Η ζωή και το έργο της Αντιγόνης Μεταξά: Ένα ντοκιμαντέρ και μια έκθεση, 20 Ιανουαρίου - 12 Μαρτίου 2017, Κεντρικό κτήριο Μουσείου Μπενάκη, Κουμπάρη 1 & Βασ. Σοφίας, 2103671000

Η Αντιγόνη κοιτά κατόματα τα παιδιά (1952).

Από τις «Χαρούμενες Κυριακές» με θεματική το μπαλέτο.

Η μικρή Μαρία Ηλιού αφηγείται ένα παραμύθι στην εκπομπή «Καλημέρα Παιδάκια» και ο φακός την απασθαντίζει στη χαρακτηριστική κίνηση «ένα τόσο μικρό ποντικάκι».

Ηθοποιός πια στον φακό της Nelly's.

Επέτειος 30 χρόνων γάμου με τον σύζυγό της, Κώστα Κροντηρά, που σβήνει την τούρτα μαζί με όλη την οικογένεια.